

מלחמת יום הכיפורים

המלחמה האווירית ברמת הגולן

סא"ל (מיל) יוסי עבודי

המלחמה האווירית ברמת הגולן

סא"ל (מיל) יוסי עבודי

הרקע למלחמת יום הכיפורים ברמת-הגולן

מלחמת "יום הכיפורים" פרצה בחזית הסורית ביוזמת האויב ב-6 באוקטובר 1973, בתיאום של יום ה"ע" ושעת ה"ש" עם מצרים. הסורים גיבשו את תוכניותיהם לכיבוש רמת-הגולן עוד בסוף שנת 1972. התוכנית למלחמה, שכללה את התוכניות האופרטיביות לכיבוש הרמה, נסתיימה עד אביב 1973. התוכנית הסורית למלחמה תואמה עם התוכנית המצרית, והתיאום כלל בעיקר את היום ושעת הפתיחה, כשהמגמה היא לפתוח במלחמה בשתי חזיתות בו-זמנית, על מנת לאלץ את צה"ל לפצל את כוחותיו ולהילחם בשתי חזיתות, ועל-ידי כך למנוע ריכוז צה"לי בחזית אחת. תוכנית המתקפה הסורית כונתה "משרוע 110" (מבצע 110).

הסממנים הראשונים של השינויים המשמעותיים במערך הסורי בקו החזית ניצפו כבר בחודשים אוגוסט-ספטמבר 1973. המערך הסורי בקו החזית ערב המלחמה כלל: 3 דיביזיות רגלים – דיביזיה 7 בגזרה הצפונית, דיביזיה 9 בגזרה המרכזית ודיביזיה 5 בגזרה הדרומית; ושתי דיביזיות משוריניות – דיביזיה 5 מצפון-מזרח לדיביזיה 7 ליד חאן-א-שיך, ודיביזיה 1 ממזרח לדיביזיה 9 ו-5, באזור ג'אסם. סך הכל כלל המערך הסורי בקו החזית כלל כ-1400 טנקים ו-132 סוללות חת"ם. הסורים גם עיבו את מערך הטילים נ"מ שלהם, וערב המלחמה כלל המערך בחזית 25 סוללות טילים מתוכן 15 סוללות ניידות מסוג סא-6, ועוד 11 סוללות ניירות שהוצבו באגן דמשק. סה"כ היו לסורים 36 סוללות טילים, וקו החזית היה כולו אמ"ט (אזור מוגן טילים). מערך סוללות הטילים הסורי היה מגובה במערך סוללות תותחים נ"מ (נגד מטוסים) מעובה, בקטרים שונים, חלקם מונחי מכ"ם. סוללות הטילים ותותחים הנ"מ "סגרו" למעשה את כל המרחב האווירי בחזית מבחינת גובהי הטיסה המבצעיים. עיבוי והתגברות מערך הנ"מ הסורי הטילה מגבלות על הפעילות האווירית של צה"ל בחזית רמת הגולן, ורק מבצעים מיוחדים נמשכו בחזית במגמה להבטיח שליטה מודיעין של המערך הסורי.

קרב האוויר בצפון סוריה ב-13 בספטמבר '73 ומשמעותו

ב-13 בספטמבר '73 ביצע חיל-האוויר גיחת צילום בצפון סוריה. זו הייתה גיחת צילום, אחת מני רבות, שבוצעו במהלך השנה האחרונה טרם מלחמה. הסורים, כדרכם, הזניקו מטוסי יירוט שפיטרלו מעל לשדותיהם כפי שעשו גם בפעמים הקודמות ולא התערבו במבצע הצילום. אולם לאחר המבצע, כשמטוסי חיל-האוויר היו בדרכם חזרה, ניסו הסורים ליירט את הצלמים. מטוסי ליווי של חיל-האוויר הופנו לעברם. התפתח קרב אוויר שבמהלכו נפגעו והופלו 8 מטוסי מיג 21, ומטוס מיראז' של חיל-האוויר שנפגע וטייסו צנח לים. מטוסי חילוץ הופנו לאזור הצניחה, אך הסתבר שהסורים מפטרלים באזור ומנסים בעצמם לחלץ טייס שלהם ולשבות את

הטייס שלנו. מטוסי יירוט שוב הופנו לזירת החילוץ, התפתח קרב אוויר נוסף שבו הופלו 4 מטוסי מיג 21 נוספים, וכך השוגה עליונות אווירית מקומית באזור החילוץ, ומטוסי החילוץ של חיל-האוויר חילצו את הטייס שנטש (וכן חולץ גם טייס סורי שהופל בקרב האוויר הקודם). אירוע זה התרחש כאמור בחודש ספטמבר. ותגבור המערך הצבאי הסורי בקו החזית שהתרחש בחודשים ספטמבר-אוקטובר, התפרש על-ידי המטכ"ל והמודיעין בישראל כתגובה לקרב האוויר; ועוד הוערך שהסורים יגיבו על הפגיעה בחיל-האוויר שלהם באחת הדרכים הבאות: תקיפה אווירית; הפגזות על יישובים ומוצבים; הצבת מארבים ופגיעה ברכב על צירים ברמה; או מחטף תקיפה על יישוב אזרחי או על בסיס צבאי ברמת הגולן. ההערכה הכללית בצה"ל באשר לתגבור הכוחות הסוריים הוערך בשלב זה על רקע הקרב האווירי, אולם ההערכה הכללית במטכ"ל הייתה שסוריה לא תצא למלחמה לבדה ללא מצרים, ובאשר למצרים – הוערך שאין ביכולתה לצאת למלחמה בעתיד הקרוב; ומכאן שההערכה במטכ"ל הישראלי הייתה שהסורים מתכננים פעולת תגמול נרחבת – "יום קרב" או מחטף, אך לא מלחמה כוללת.

הדאגה בפיקוד הצפון והגברת הכוננות

עם גילויי הגברת המערכים הסוריים, הובעה דאגה בפיקוד הצפון. דאגה זו, שהובעה בדיונים במטכ"ל, נבעה בעיקר בשל העדר מכשולים קרקעיים ובגלל מרחב התראה קצרצר בחזית הגולן, וכן בשל הצפיפות של מערך הטילים בקו החזית, שהגביל את האפשרות להפעלת חיל-האוויר. נוכח מצב זה הוחלט להעלות את רמת הכוננות בפיקוד הצפון והעלאת כוחות נוספים לרמה לתגבור כוחות צה"ל. הועלה גדוד ארטילריה; יחידות מילואים שהיו באימונים לא השתחררו, וכן הועלו יחידות שריון של חטיבה 7 לרמת-הגולן, ולמעשה עד ה-5 באוקטובר כל החטיבה הייתה מוצבת ברמה.

מערך פיקוד הצפון כלל ערב המלחמה את הכוחות הבאים: חטיבת טנקים 188, אשר כוחותיה היו ערוכים ממרכז ודרום רמת-הגולן, וחטיבת טנקים 7 אשר כוחותיה היו ערוכים בצפון הרמה. הייתה גם חטיבה מרחבית (חטמ"ר) 820 אשר כוחותיה היו ערוכים בעיקר במוצבים, חטיבת גולני (חטיבה מס' 1), וכן גדוד צנחנים מחטיבה 35.

התכנונים האופרטיביים של פיקוד צפון

בפיקוד צפון היו מספר פקודות שכללו תוכניות אופרטיביות הן למגננה והן למתקפה: תוכנית "סלע" – היוותה תוכנית צה"לית למגננה, ולפיקוד צפון נקבע בה שהוא יגן על מרחבו, ימנע פריצת אויב, ישמיד כוחות תוקפים ויעבור למתקפת-נגד; מבצע "זאב ערבות" – היוותה תוכנית מתקפה רבת היקף של פיקוד צפון, שמגמתה השמדת הכוחות הסוריים ופגיעה בפוטנציאל הצבאי של סוריה; מבצע "סוסיתא" – מבצע התקפי בגזרה הדרומית של רמת הגולן ויצירת חיץ קרקעי בין סוריה לירדן; מבצע "קולר" – מבצע התקפי בגזרה המרכזית שמגמתו להשתלט על

התלים שממזרח לקו הגבול; מבצע "בן גיל" – מבצע התקפי להשתלטות על אזור חרפא - מזרעת-בית-ג'אן בצפון; ומבצע "קררחון"- מבצע שתוכנן כמהלך צבאי האוגף את המערכים הסוריים ויהווה איום אסטרטגי על דמשק, תוך תנועה מכיוון בקעת הלבנון.

משימות חיל-האוויר בתוכניות פיקוד הצפון

בתוכניות האופרטיביות למתקפה ולמגננה נכתב בהכללה שחיל-האוויר יסייע בהכנה לקראת המבצע. יש לציין שקרב היבשה הינו קרב נייד והפקודות לתקיפה נכתבו כשלב בלבד בצורה כוללת ולא הוכן "בנק מטרות" לתקיפה מראש (פרט למטרות ארטילריה ולמטרות נייחות). בדיונים שהתקיימו לפני המלחמה נקבעו השיטות להפעלת חיל-האוויר במקרה של מתקפה בהיקף נרחב או מצומצם. על-פי תוכנית "סלע" הצה"לית למקרה של מתקפת אויב, נקבעו העדיפויות במתן סיוע אווירי שכללו את הסדר הבא: תקיפת סוללות אויב לרוחב הגזרה; סיוע צמוד לכוחות בזמן התקפות-הנגד; תקיפת מפקדות, חפ"קים ותצפיות אויב; תקיפת חטיבות שריון בקו הקדמי; ותקיפת מוצבים.

בחודש אוגוסט '73 הוצא על-ידי מחלקת מבצעים של חיל-האוויר ספר "הערכת מצב", שגם בו נקבעו העדיפויות בהפעלת העוצמה האווירית לפי הסדר הבא: השגת עליונות אווירית על-ידי השמדת חילות-האוויר והשמדת מערכי הטילים של האויב; השתתפות בלוחמת היבשה; תקיפת מטרות אסטרטגיות; מודיעין; תובלת סער; תובלה; חילוץ נפגעים; ועוד. בחיל-האוויר היו פקודות-מבצע כתובות וערוכות למקרה מלחמה, שכללו: מבצע "תגר" - לתקיפת מערך הטילים בתעלה בחזית המצרית; מבצע "דוגמן" – לתקיפת מערך הטילים בחזית הסורית; מבצע "נגיחה" לתקיפת שדות תעופה; מבצע "דומיניק" – לתקיפת מטרות אסטרטגיות בעומק שטח האויב.

בכל הפקודות-למבצע של חיל-האוויר נלקח בחשבון שתינתן התרעה מודיעין מקדימה של 36 עד 24 שעות קודם לפתיחה באש. וזהו זמן שהות אשר מאפשר לחיל-האוויר להשיג את העליונות האווירית, ורק לאחריה להיכנס במלוא העוצמה להשתתפות בלוחמת היבשה. גם בפקודות-מבצע של פיקוד הצפון (כמו בפיקוד הדרום), נקבע שהסיוע האווירי יינתן לאחר השגת העליונות האווירית.

אולם, לאפשרות שתיפתח מלחמה ביוזמת האויב ויווצר הצורך לסיוע אווירי לכוחות היבשה עוד בטרם הושגה העליונות האווירית, פורסמה במחלקת מבצעים של חיל-האוויר תוכנית "שריטה" להשתתפות בלוחמת היבשה, למתן סיוע אווירי במקרה של מתקפת אויב ללא התרעה מוקדמת, ועוד לפני השגת העליונות האווירית. פקודת "שריטה" עסקה בשיטות הפעלת חיל-האוויר באזורי אמ"ט, תוכננו בה נתיבים קבועים לאזורים הצפויים לתקיפה, כולל נתיבים נמוכים. פקודת "שריטה" כללה "שלד" פקודה בלבד, ללא מטרות מוגדרות לתקיפות אוויריות – פרט כאמור, לסוללות ארטילריה. המטרות לתקיפה היו צריכות לזרום תוך כדי מלחמה, שמחלקת מבצעים/אוויר מורידה אותן לטייסות לפי סדר העדיפות.

גם בפקודות האופרטיביות של פיקוד הצפון (כמו הפקודות האופרטיביות של פיקוד הדרום), דובר על הפעלת חיל-האוויר לתקיפת מטרות בהכללה בלבד ולא צוינו מטרות מוגדרות וספציפיות לתקיפה.

כאן המקום לציין שבמפקדת חיל-האוויר ראו בהפעלת פקודת "שריטה" אילוץ לביצוע בעדיפות לא רצויה, בגלל הצורך בהפעלת חיל-האוויר בטרם הושגה העליונות האווירית ובטרם הושמדו מערכי הטילים, דבר שיפגע ביעילות ההתקפות האוויריות.

ההכנות למתקפת-מנע אווירית וביטולה

הערכת המטכ"ל הצה"לי הייתה, כאמור, כי לא צפויה מלחמה של מצרים וסוריה על ישראל. הערכה זו הייתה דומיננטית עד ה- 5 באוקטובר '73, וזאת למרות שהיו ידועות המגמות ההתקפיות של מצרים ושל סוריה – במצרים היה תרגיל משולב של הכוחות "תחריר 41", ובסוריה היה תגבור הכוחות בחזית.

ב- 5 באוקטובר בשעה 14:30 כינס מפקד חיל-האוויר פורום מפקדים, שבו עודכנו המפקדים על המצב ומפקד החיל הדגיש כי להערכתו נראה שמלחמה עומדת לפרוץ. בפורום זה אף הדגיש שאם הסורים יפתחו במלחמה בחזית ויבקיעו את קו כוחותינו ברמת הגולן, שם הכוחות הינם דלים מאד, יופעל חיל-האוויר לתקיפה בחזית הצפון עוד לפני תקיפת מערך הטילים. בשלב זה הוכרז על כוננות ג' בחיל-האוויר (כוננות גבוהה למלחמה). נאמר עוד כי יש להיערך לתקיפת מערך הטילים בסוריה עם מתן האישור לכך. בשלב זה עדיין הקונספציה במודיעין הצה"לי הייתה שפתיחת מלחמה על-ידי האויב היא "בסבירות נמוכה".

ב- 6 באוקטובר בשעות הבוקר המוקדמות כבר הסתברו הידיעות אמינות בדבר מלחמה שתפרוץ באותו היום ביוזמת האויב. עוד הוערך ששעת ה"ש" תהיה בשעה 18:00. בדיון מטכ"ל שהתקיים באותו בוקר, המליץ מפקד חיל-האוויר לתקוף את חיל-האוויר הסורי במתקפת-מנע (לא ניתן היה לתקוף את מערך הטילים בחזית בגלל מזג אוויר), והדבר אף אושר על-ידי הרמטכ"ל, אך הותנה באישור הדרג המדיני. התקיפה תוכננה לשעה 11:00, ונדחתה לשעה 12:00. המטוסים תודלקו וחומשו בהתאם, התקיימו תדריכים בטייסות והמטרות נקבעו לצוותים – והכל המתין לאישור הדרג המדיני. אולם בשעות שלפני הצוהריים, לאחר ישיבת ממשלה, הוחלט שלא לאשר את מתקפת-המנע של חיל-האוויר על סוריה.

בחיל-האוויר החלו בפירוק החימוש מהמטוסים ובהכנתם ללוחמת אוויר-אוויר למגננה, מתוך שיקול שיהיה צורך להזניק מטוסים להגנת שטח ולפיטרולים כנגד התקפות אוויר צפויות של האויב.

בשעה 13:00 לערך תדרך הרמטכ"ל את אלוף פיקוד הצפון באשר לבלימת המתקפה הסורית בשעות הערב, במינימום אבדות. עוד נאמר לו שמשימה זו תימשך גם בשעות הלילה ולמחרת. עוד נקבע שחיל-האוויר יתקוף שדות-תעופה בסוריה ב- 7 באוקטובר, ואחר-כך יתקוף חיל-

האוויר את מערך הטילים הסורי, ורק לאחר מכן ייכנס במלוא העוצמה לתקיפת מטרות קרקע בקו החזית.

בשעה 13:35 התקיים דיון מפקדים בלשכת מפקד חיל-האוויר שבו דנו במצב המתוח ובמשימות חיל-האוויר. בשעה 13:55 הגיעו ידיעות על המראות של מטוסים סוריים מש"ת (שדה-תעופה) דמייר. מפקד חיל-האוויר הורה מיד "לעלות לאוויר להגנת שטח ברמת הגולן ועל רמת-דוד ולסכל את ההתקפה...".

הסורים פתחו באש ארטילריה ובתקיפה אווירית בכל חזית רמת-הגולן. כך החלה "מלחמת יום הכיפורים" בחזית הסורית שנפתחה כאמור בתיאום היום והשעה עם הצבא המצרי בחזית התעלה בסיני.

השתתפות חיל-האוויר בלוחמת היבשה - 6 – 7 באוקטובר 1973

"שלב הבלימה"

המתקפה האווירית הסורית

הסורים פתחו במלחמת "יום הכיפורים" את המתקפה שלהם בשעה 50:13 לערך, במטס אווירי שתקף מטרות בצפון הארץ וברמת-הגולן. 58 מטוסי תקיפה השתתפו בתקיפה זו, שנמשכה עד לשעה 20:16 לערך. מיד לאחר המטס הראשון החלה הפגזה ארטילרית כבדה לריכוך לקראת המתקפה הקרקעית (המתקפה הסורית הייתה מתואמת עם המתקפה המצרית בחזית התעלה, והזמ"מ הסורי למטס האווירי היה כ-15 דקות מוקדם מהזמ"מ המצרי).

למטס התקיפה של חיל-האוויר הסורי בפתיחת המלחמה יועדו שתי משימות מוגבלות בלבד, אשר השפעתן על החזית הייתה מועטת. 8 מטוסי מיג 21 ניסו לתקוף מטרות באזור כפר-גלעדי. אין ברשותנו פרטים באשר למגמת תקיפה זו. סוללת טילי הוק שהייתה מוצבת בבירייה שיגרה לעברם טילים מבלי לפגוע, אולם המטוסים הסורים הטילו חימוש בסביבה מבלי לגרום לנזקים. מטוסי שחק של חיל-האוויר שפיטרלו באזור יירטו את מטוסי המיג, ובמרדף ארוך הצליחו להפיל מטוס מיג 21 ליד ש"ת ריאק בסוריה. שאר המטוסים הסורים תקפו מטרות צבאיות בחרמון, במסעדה, בברכת-רם (כנראה לריכוך לקראת כיבוש החרמון), בקוניטרה, בתל-אבו-נידא, בתל-פרס ובנפח.

המטוסים התוקפים קיבלו ליווי של מטוסי מיג 21, אשר אחד מהם הופל באש נ"מ סורית ליד דמשק. מחנה נפח הותקף מהאוויר בעת שהתכנסה בו קבוצת פקודות של חטיבה 7. המטוסים תקפו ריכוזי רכב ומבנים באזור. בתקיפה זו נהרגו 2 חיילים ו-6 אחרים נפצעו. בשאר המקומות שהותקפו לא דווח על נזקים או נפגעים. המוצבים בקו לא הותקפו מהאוויר והטיפול בהם הושאר לארטילריה, שהפגיזה מיד אחר התקיפה האווירית את המוצבים וגם מטרות בעומק הרמה. מיד אחרי התקיפה האווירית, החל כוח סורי מוטס במסוקים בכיבוש החרמון. כוח סורי אחר מוטס ב-6 מסוקים תוכנן לנחיתה באזורים שונים ברמת הגולן, אך המסוקים חזרו לבסיסם מבלי לבצע את המשימה בגלל מזג אוויר.

מיד לאחר מכן החלו להגיע דיווחים על חדירת כוחות שריון ופריצת החזית מול פתחת קוניטרה וליד צומת רפיד. בגזרה של קוניטרה נבלמה המתקפה הקרקעית הסורית. לעומת זאת נמשך הלחץ בגזרה הדרומית ושם התנהלו קרבות כבדים מול כוחותינו שהיו בחיסרון כמותי רציני מול השריון הסורי.

תקיפות חיל-האוויר בתחילת המלחמה

מיד עם הפתיחה באש הוזנקו מטוסים של חיל-האוויר לתקיפת הכוחות הסורים הפורצים. מבנה ראשון של מטוסים המריא בשעה 15:14 ותקף מטרות בגזרת קוניטרה. התקיפות

מהאוויר נמשכו עד לשעה 17:45, בוצעו 32 גיחות תקיפה, רובן מבסיס חיל-האוויר בצפון. המטוסים תקפו בחרמון, בפתחת קוניטרה, בצומת רפיד. תקפו סוללות ארטילריה ובוצעו אמנעות על צירי תנועה.

אלוף פיקוד הצפון וחבורת פיקוד הצפון דילגו ממוצב נפח לכנען בלילה שבין ה-6 וה-7 באוקטובר. החפק האווירי החל פעולתו בראשותו של האלוף מוטי הוד, שהפעיל מטוסים לעבר מטרות סדורות ומוגדרות לתקיפה משעות הבוקר המוקדמות של יום השני למלחמה. ביום הראשון למלחמה נפל מוצב החרמון לאחר שהותקף מהאוויר ואחר כך על-ידי חיילים מהכוחות המיוחדים הסוריים מגדוד 82 שהוטסו ב-4 מסוקים, ואשר בחלקם קפצו מהמסוקים תוך כדי ריחוף. אחד המסוקים פגע בקרקע והתרסק ורוב החיילים שהיו בו נהרגו. עד לשעה 21:00 הצליחו הסורים להשתלט על המוצב. מבין 54 חיילים שהיו במוצב עם פתיחת המלחמה, 10 חיילים הצליחו לחלץ עצמם ולהגיע אל כוחותינו, 31 נפלו בשבי ו-13 חיילים נהרגו. המוצב על כל מתקניו נפל לידי האויב.

פריצת השריון הסורי ברמת הגולן

בשלב הראשון נבלמה מתקפת חטיבות הרגלים הסורית ברמת הגולן. בשעה 17:30 לערך של היום הראשון ללחימה החלה מתקפת שריון שכללה 3 חטיבות משורינות בגזרה שבין ציר הנפט ודרומה על ציר כודנא.

בעקבות בלימת מתקפת כוחות הרגלים הסורית, נצטיירה תמונה אופטימית במצפ"ע (מוצב פיקוד עליון) במטכ"ל הישראלי. בדיון שהתקיים בשעה 18:35:06, ציין הרמטכ"ל שהבלימה ברמת-הגולן עד לשעה זו היא טובה פרט למוצב החרמון שנפל לידי האויב, ואילו בחזית המצרית המצב חמור.

זה היה בזמן ערפל קרב שהיווה צל כבד באשר לתמונת הקרב כפי שנראתה במטכע"ל באשר לחזית הסורית (כמו גם לגבי החזית המצרית). אולם בשלב זה הוערך שהחזית המצרית הינה בעייתית במיוחד.

במשך 3 עד 4 שעות לאחר החשכה הצליחו הסורים להגיע עד לסביבת חושניה. עומק החדירה של הסורים עדיין לא היה נהיר בפיקוד הצפון, שהיה אופטימי בשלב זה.

בדיון רמטכ"ל שהתקיים בסביבות השעה 21:30, הציג מפקד חיל-האוויר את תוכניות החיל ליום המחרת, כשהמאמץ העיקרי מופנה כלפי מצרים בהתאם להחלטות שנתקבלו בדיונים קודמים. מפקד חיל-האוויר המליץ לבצע את מבצע "תגר" לתקיפת הטילים בחזית התעלה ותקיפת שדות-תעופה בעומק מצרים לפי פקודת "נגיחה". הרמטכ"ל אישר את תוכניות חיל-האוויר, שבהן תוכננו לביצוע ארבעה מטסים נגד מערך הטילים המצרי ותקיפת שדות תעופה.

ההחלטה לשינוי המאמץ העיקרי מהחזית המצרית לחזית הסורית

בהתאם להחלטות שנתקבלו בדיון מטכ"ל ב-6 אוקטובר בשעות הערב, היה ברור שהמאמץ העיקרי של חיל-האוויר ליום המחרת הוא בחזית המצרית. לפיכך התכונן חיל-האוויר להטיל את מלוא עוצמתו בחזית זו. הטייסות ביצעו את התדריכים לתקיפות, המטוסים תודלקו וחומשו בהתאם, ובמשך כל הלילה בין ה-6 ל-7 באוקטובר היו הכנפות והבסיסים של החיל במלוא ההכנות לקראת הביצוע נגד מצרים.

אולם במהלך הלילה החלו לזרום ידיעות בדבר המצב החמור של כוחותינו ברמת הגולן ועומק הפריצה של הסורים בדרום הרמה. בשעה 03:00:07 הלכו דיווחים אלה ותכפו. בשעה 03:56:03 דיווח אלוף פיקוד הצפון, האלוף חופי, לרמטכ"ל: "... המצב לא טוב. יש זרימת טנקים בכיוון בן שוהם (שהיה מפקד חטיבה 188 בדרום הרמה ונהרג בקרבות). ניתנה פקודה לנטישת יישובים... הרבה טנקים פגועים. נעשה הכל להשהות שטיפת הצירים וקרבות שחיקה. מבקשים סיוע אווירי מסיבי, אם לא – מצבנו יהיה חמור מאד..."

בשעה 04:15:04 דיווח הרמטכ"ל למפקד חיל-האוויר בדבר המצב החמור של כוחותינו ברמת הגולן. ולשאלתו במה יכול חיל-האוויר לסייע, השיב מפקד חיל-האוויר כי ניתן להקצות טייסת סקייהוק אחת לתקיפות ברמה שתתחיל לתקוף משעות הבוקר המוקדמות. גם בשלב זה אישר הרמטכ"ל את התוכנית להפעלת חיל-האוויר בחזית המצרית כפי שתוכנן.

אולם הידיעות בדבר המצב הקשה ברמת-הגולן המשיכו לזרום למצפ"ע. בשעה 05:35:05 הלכו הרמטכ"ל, רא"ל אלעזר, וסגנו, האלוף טל, למשל"ט חיל-האוויר, ושניהם הדגישו את חומרת המצב בגולן. ולשאלתו של הרמטכ"ל אם ניתן לבצע בבוקר את "תגר" (לתקיפת הטילים בתעלה) ואחרי הצוהריים את "דוגמן" (לתקיפת הטילים בסוריה), השיב מפקד חיל-האוויר בשלילה.

בינתיים, בגלל איום הטנקים הסורים שהגיעו בלילה לגדרות נפח, דילג כאמור, חפ"ק פיקוד צפון מנפח להר כנען. בשעה 06:05:06 הגיע שר הביטחון, משה דיין, לחפ"ק פיקוד הצפון כדי לבחון מקרוב את המצב, שנראה לו כקריטי. בשיחתו עם האלוף חופי, אלוף הפיקוד, דן באפשרות של נטישת רמת הגולן, ואף אישר מיקוש ופיצוץ הגשרים שעל הירדן במקרה הצורך. האלוף ציין בפני השר שהגשרים ממוקשים אך לא יפוצצו.

בשעה 06:42:06 שוחח השר עם מפקד חיל-האוויר (לאחר שלא השיג את הרמטכ"ל), ותיאר את המצב ברמת-הגולן בצורה קודרת ביותר וציין "אם לא יהיו רביעיות (של מטוסים) עד הצוהריים הם (הסורים) ירצו לעמק הירדן". בעקבות שיחה זו הורה מפקד חיל-האוויר להפנות מיד מטוסים לתקיפת הכוחות הסוריים על ציר הנפט ודרום הרמה, ואמר בין השאר: "... ציר רפיד יורד לעמק הירדן, לעמק בטיחה, אז עכשיו אומר השר שרק חיל-האוויר יכול לעצור אותם. המאמץ עכשיו הוא לבלום את הסורים ברמת הגולן".

אחרי שיחה זו התקיימה במשל"ט חיל-האוויר התייעצות בין הרמטכ"ל למפקד חיל-האוויר, שבה הוחלט להעביר את המאמץ העיקרי של חיל-האוויר לחזית הסורית.

בשעה 06: 57, כשחיל-האוויר היה באמצע מטס ההכנה ל"תגר" ומטוסים תוקפים את חיל-האוויר המצרי בבסיסיו, הופצה פקודה של מפקדת חיל-האוויר לטייסות בדבר שינוי המשימה בזו הלשון: "הפעל גודמן 5 ב', שעת ה-ש 11: 30, בטל תגר מטס שני".

מרגע מתן פקודה זו נכנסו צוותי האוויר והקרקע לפעילות אינטנסיבית ביותר להכשרת המטוסים לביצוע המשימה החדשה, וזאת כאשר באותה עת למעלה מ- 120 מטוסים תקפו סוללות נ"מ (הכנה ל"תגר") ושדות-תעופה במצרים.

עוד לפני ההתייעצות בין הרמטכ"ל למפקד חיל-האוויר במשל"ט החיל, נתקבלה החלטה במטכ"ל, בשעה 06: 30, להעביר את אוגדת העתודה המטכ"לית, אוגדה 146, בפיקודו של תא"ל משה פלד, לחזית הסורית.

פעילות חיל-האוויר הסורי ב-7 באוקטובר 73

ביום השני למלחמה התרכזה עיקר הפעילות של חיל-האוויר הסורי ברמת-הגולן בשתי גזרות עיקריות – בגזרת חושניה ובפתחת קוניטרה. מטוסי ליווי חיפו על מטוסי התקיפה. כתוצאה מפעילות זו התפתחו קרבות אוויר בהם הופלו מטוסים סוריים – מיעוטם נפגעו באש נ"מ מהקרקע ואחרים יורטו על-ידי מטוסינו. הסורים ניסו גם להנחית כוחות ממסוקים בגזרת תל-פארס, הנחתה שנכשלה.

הסורים ביצעו ב-7 באוקטובר 44 גיחות תקיפה, מלווים ב- 62 מטוסי מיג 21, וכן בוצעו 11 גיחות של מסוקים. הסורים איבדו 15 מטוסים ומסוק אחד, מתוכם 12 הופלו בקרבות אוויר, 2 באש נ"מ ו- 2 בהפלות עצמיות.

לא דווח על נפגעים בקרב כוחותינו מתקיפות אוויר אלו. יש לציין שהתקיפות מהאוויר של הסורים בוצעו ביעף אחד בגובה נמוך עם הטלת כל החימוש והסתלקות מיד מזרחה כדי להימנע מיירוט של מטוסינו. שיטת תקיפה זו אינה יעילה ותוצאותיה נמוכות בדרך כלל. לעתים הוטל החימוש על כוחותיהם ולעתים שיחררו את החימוש ללא הכוונה כדי להתחמק ממרדף של מטוסינו.

פעילות כוחות פיקוד הצפון ביום השני למלחמה

כוחות צה"ל המעטים שהיו מוצבים ברמת-הגולן בשלב זה לא הצליחו לבלום את כוחות האויב שפרצו בצופת רפיד. הסורים הבקיעו את קו כוחותינו בגזרה זו והתקדמו מערבה. בהתקדמותם נוצר איום של תפיסת פתחי הצירים שיורדים לכינרת ואף לגלוש לעברה.

המאמץ הסורי בדרום רמת הגולן פוצל לשניים: חדירה לכיוון רמת מגשימים – אל-על והתקדמות דרומה ומערבה; וחדירה צפונה לכיוון חושניה – כפר נפת. היה גם חשש שהסורים ינועו צפונה ויאיימו בכיתור כוחותיה של חטיבה 7.

נוכח מצב חמור זה החליט אלוף הפיקוד להעלות כוחות מילואים בצירים העולים לגזרה הדרומית של רמת הגולן, כדי להקדים ולתפוס את פתחי הצירים ומוצאיהם בטרם יגיעו אליהם הסורים.

בשלב זה, בשעה 07:13:00 חולקה רמת הגולן לשתי גזרות: אוגדה 210 קיבלה אחריות על הגזרה הדרומית; ואילו אוגדה 36 קיבלה אחריות על הגזרה הצפונית. הגבול בין הגזרות עבר בקו המחבר בין מחנה סינדיאנה עד לאזור דרומית לנפח.

בשלב זה החלו להגיע בקשות חוזרות ונישנות לסיוע אווירי. התקיפות האוויריות החלו להתבצע משעות הבוקר המוקדמות של היום השני למלחמה. מבנה ראשון תקף בשעה 05:59 בצומת אחמדיה ליד מוצב 107. לאחר מכן המשיכו מטוסי חיל-האוויר לתקוף כוחות סוריים ברמת-הגולן בכל הגזרות – בדרום ובצפון.

חיל-האוויר תקף באזור רמת מגשימים, בצומת חמדיה, ליד נחל אל-על, בצומת רפיד, בחושנייה, ובתל-פארס, וכן ביצעו אמנעות נגד כוחות בתנועה על הצירים. הותקפה שיירה של כוחות סוריים שנראו על הצירים המובילים לדרום הרמה ודווח על פגיעות טובות במרכז השיירה. בגזרה הצפונית בוצעו תקיפות ליד קוניטרה, באזור הר יוסיפון, בחאן ארנבה, באזור החרמונית, וליד ברכת רם, וגם בוצעו אמנעות על הצירים ופגעו בשיירות.

תקיפת מערך הטילים הסורי

בשעה 11:30, בהתאם לתכנון החפוז, בוצע מבצע "דוגמן 5" לתקיפת מערך הטילים הסורי. במבצע זה בוצעו 120 גיחות תקיפה לריכוך הנ"מ ולתקיפת סוללות הטילים. סך הכל הושמדה סוללה אחת וסללה נוספת נפגעה. במבצע זה אבדו לנו 6 מטוסי פנטום ועוד 10 נפגעו ונחתו בבסיסיהם. מבחינת חיל-האוויר, מבצע זה נכשל. רמת-הגולן נותרה כולה אמ"ט לוחט, ומטוסי חיל-האוויר תקפו בחזית הרמה עד לסוף המלחמה בתוך אזור מוכה טילים נ"מ. ואחרי כישלון מבצע "דוגמן", המשיך חיל-האוויר לתקוף את הכוחות הסוריים, חרף שיגורי הטילים והיפגעות מטוסים.

חיל-האוויר ביצע בשלב זה של הבלימה 129 גיחות תקיפה ברמה נגד הכוחות הסוריים, ועוד 120 גיחות נגד מערך הטילים. רוב הפעילות של חיל-האוויר בוצעה בדרום הרמה (84 גיחות). דיווחי הטייסים היו לעתים טובות ולעתים מעורפלים. לא תמיד הבחינו בתוצאות בגלל שיטות התקיפה ובשל הטילים ששוגרו לעברם והיה צורך לתמרן חזק כדי להתחמק מהן. לפי הדיווחים שהגיעו מהחפ"ק של הפיקוד, השיירה הצבאית שנעה על הצירים בדרום הרמה נבלמה כתוצאה מהתקיפות האוויריות. 13 מטוסים שהשתתפו בלוחמת היבשה נפגעו ונפלו. 5 טייסים נהרגו ואחד נפצע.

הסורים איבדו בשלב זה 19 מטוסים: 13 בקרבות אוויר, 2 באש מן הקרקע ו-4 מטוסים בהפלה עצמית.

השתתפות חיל האוויר בלוחמת היבשה 8 – 10 אוקטובר 1973

"שלב הדיפת הכוחות הסוריים"

השינוי בשיווי המשקל הצבאי

החל משעות הצהריים של יום ה-7 לחודש נצטיירה תמונת-מצב מעט יותר אופטימית, משום שהמתקפה הסורית נבלמה ונוצר ייצוב קו. פיקוד הצפון כלל באותה עת 3 אוגדות: 36, 210 ו-146. כמו כן נתקבלו ידיעות בדבר הדיפת ניסיונות סוריים נוספים לפרוץ בדרום הרמה ובצפונה. בקד"ם סגן-הרמטכ"ל משעה 07:13:30, הדגיש האלוף טל כי "המגמה העיקרית היא להחזיר את שיווי המשקל ברמת-הגולן על-ידי ייצוב קווי הגנה וריכוז כוחות רעננים לקראת בוקר כדי לערוך מתקפת-נגד". באותו היום יצאו רא"ל בר-לב לפיקוד צפון, והרמטכ"ל לפיקוד דרום – שניהם יצאו לפיקודים לבדיקת התוכניות למתקפות-הנגד שתוכננו ליום 8 באוקטובר. בשעה 07:20:30 התקשר רא"ל בר-לב מפיקוד צפון לסגן-הרמטכ"ל ודיווח לו על תוכנית המתקפה של הפיקוד המיועדת ליום המחרת וציין כי להערכתו ניתן יהיה להחזיר את המצב לקדמותו "ואולי קצת יותר".

בהתאם לתוכניות אלו פורסמה פקודת "אשור מס' 6" על-ידי מחלקת מבצעים/מטכ"ל, בשעה 08:06:00, שסיכמה את התוכניות בשתי החזיתות: "צה"ל יבלום את כוחות האויב ברמת הגולן ובסיני, ישמיד מירב כוחות אויב בהתקפת-נגד החל משחר 8 אוקטובר ויהיה נכון לנצל הצלחה לפתוח מתקפה מעבר לקווי הפסקת האש". ובאשר לחיל-האוויר, נכתב בפקודה: "... הפעלת חיל-האוויר לסיוע לכוחות היבשה ולקיום עליונות אווירית".

המאמץ העיקרי ברמת-הגולן תוכנן להתבצע על-ידי אוגדה 146 (העתודה המטכ"לית) בדרום הרמה ולפתוח את הצירים צמח – עין-גב – אל-על – רפיד, הציר עמק הבטיחה – מעלה-גמלא – תל-זהר וציר המערכת לאורך "הקו הסגול". אוגדה 210 תוכננה לבצע מתקפת-נגד בציר יהודה – חושניה, וכן לסייע לאוגדה 146 ממערב. אוגדה 36 תוכננה לתקוף בציר הנפט ובציר סינדיאנה – חושניה ולבלום בפתחת קוניטרה.

ובאשר לשליטה על התקיפות מהאוויר, נתגבשה במשל"ט חיל-האוויר התפיסה לשלוט על המטוסים מבסיס חיל-האוויר בצפון ישירות על-ידי החפ"ק האווירי בפיקוד צפון.

מגמות חיל-האוויר בשלב זה של הלחימה היו: למנוע הזרמת כוחות אויב לחזית; לבצע סיוע קרוב נגד כוחות אויב שנמצאים בקרב מגע עם כוחותינו; ולתקוף כוחות אויב באזורים בעייתיים.

התקיפות מהאוויר החלו משעות הבוקר המוקדמות ביום 8 באוקטובר - מאור ראשון ונמשכו עד לאור אחרון. התוכנית של החפ"ק האווירי בפיקוד הצפון הייתה כי הסיוע יינתן בעיקר בגזרת הלחימה של אוגדה 146 במגמה לסייע בהדיפת הכוחות הסוריים "מהבטן" שנוצרה על-ידי שליטתם בדרום הרמה. כבר באור ראשון ועד לשעה 08:00 בוצעו 20 גיחות תקיפה לריכוך

ולהכנה לקראת המתקפה הקרקעית. ובהמשך תקפו מטוסים במשך כל היום, אולם התקיפות התמעטו בגלל מזג אוויר של עננות נמוכה מעל אזורי התקיפה. גם בצפון הרמה בוצעו תקיפות מהאוויר בעיקר לאמנעות על צירי תנועה ולתקיפת כוחות אויב.

למחרת, ביום ה-9 אוקטובר, הסתבר שהסורים מבצעים מתקפה קרקעית במאמץ רב בפתחת קוניטרה בגזרה הצפונית. לכן הופנו לשם מטוסים כבר באור ראשון, והטייסים תקפו שיירות וארטילריה בעיקר ממזרח ל"קו הסגול" (על ציר קוניטרה – דמשק) וליד חאן-ארנבה. 15 מבנים של מטוסים הופנו לגזרה זו שכללו 50 מטוסים. התקיפות מהאוויר מנעו מהסורים להזרים כוחות לקו החזית, ובשלב זה כוחותיה של אוגדה 36, ובעיקר חטיבה 7, מנעו מהסורים הישגים קרקעיים.

במקביל לתקיפות האוויריות בצפון הרמה, תקפו מטוסי חיל-האוויר גם בגזרה הדרומית, החל משעה 08:00, והתקיפות עברו אט אט לכיוון מזרח לתל-פארס ולצומת רפיד.

תקיפת מטוסי הפנטום בגזרה הדרומית

הסורים שיגרו בלילה שבין ה-8 ל-9 באוקטובר טילי ק"ק (קרקע-קרקע) "פרוג" ופגעו במגדל העמק. אחד הטילים פגע גם בבסיס של חיל-האוויר וגרם לנפגעים ולפגיעות. כתוצאה מכך, הוחלט לתקוף מטרות אסטרטגיות במרכז סוריה. ארבע רביעיות של מטוסי פנטום שהמריאו לתקיפת המטכ"ל הסורי לא יכלו לחצות את קו החרמון בגלל מזג אוויר. החפ"ק האווירי של הפיקוד החליט להפנות מטוסים אלה לתקיפה בדרום רמת-הגולן. המטוסים תקפו החל משעה 12:20 ריכוזי טנקים בכביש שבין תל-פארס לנוואה ממזרח ל"קו הסגול", מעבר לצומת רפיד ובסביבותיה. הטייסים ביצעו הפצצות גבוהות ודיווחו על פגיעות טובות. מהקרקע דווח על פגיעות טובות ועל בריחה של כוחות סוריים.

ב-10 באוקטובר החלו התקיפות מהאוויר גם כן מאור ראשון. בשלב זה הצליחו כוחות פיקוד הצפון להדוף את הסורים בדרום הרמה עד ל"קו הסגול". חיל-האוויר המשיך בתקיפות האוויריות בצפון הרמה ובדרומה, ובעיקר ביצע אמנעות של שיירות על הצירים כדי למנוע הזרמת תגבורות לחזית.

ב-10 באוקטובר תקף חיל-האוויר 4 שדות-תעופה סוריים במגמה לשתק אותם ולמנוע המראות של מטוסים. הותקף גם ש"ת חלב בצפון סוריה, שבו נחתו מטוסים סובייטיים של "הרכבת האווירית הרוסית", והשדה שותק. הותקפה גם תחנת במכ"ם בשבהא שדווחה על תנועה באוויר, והתחנתה נפגעה. כן הותקפו מטרות אסטרטגיות: תחנת הכוח בקטינא, בתי-הזיקוק בחומס ונמל ומחנה צבאי במינת-אל-בידא.

חיל-האוויר ביצע בשלושת הימים של "שלב הדיפת הכוחות הסוריים" 310 גיחות תקיפה בחזית. למעלה ממחצית הטייסים דיווחו על פגיעות טובות ובאזורי המטרות. חלק אחר לא הבחינו בתוצאות או לא דיווחו כלל. 5 מטוסים נפגעו ונפלו. טייס אחד נהרג ו-4 חולצו.

תקיפות חיל-האוויר הסורי

ניכר היה שחיל-האוויר הסורי עושה מאמץ רב לסייע לכוחותיו במגמה לאפשר הזרמת כוחות וייצוב קו מול תקיפות כוחות פיקוד הצפון. סך הכל ביצעו הסורים 266 גיחות תקיפה בשלב זה. כן בוצע ניסיון הנחתת כוחות במרכז הרמה. וניתן ליווי למטוסים התוקפים. התקיפות מהאוויר של הסורים היו בלתי יעילות ולכן גם לא השפיעו על מהלכי הלחימה ועל הדיפת כוחותיהם. באחת התקיפות האוויריות של הסורים נפגעה משאית תחמושת וסוללת מרגמות. נהרגו 8 חיילים ועוד 23 נפצעו. בנוסף, היה ניסיון לתקוף את יחידת הבקרה של חיל-האוויר ליד מירון, שנכשל, ובמרדף של מטוסינו הופלו 3 מטוסים סוריים. אבדותיהם במטוסים היו 29 מטוסים: מהם 18 הופלו בקרבות אוויר, 5 באש מן הקרקע ו-6 נפלו בהתרסקות ובהפלות עצמיות.

התייחסות מפקדים לתקיפות מהאוויר בשלב הדיפת הכוחות הסוריים

אחרי המלחמה בוצעו תחקירים רבים וימי עיון בנושא משמעות התקיפות מהאוויר ברמת-הגולן בשלב זה של המלחמה. האלוף מוטי הוד ציין בכנס בפיקוד הצפון שהתקיים ב-7 פברואר 1974: "מה שהוציא את מצב האיזון הלא נוח שהיה על הקרקע ביחסי הכוחות בין השריון של שני הצדדים לפי הערכתי, המקרה של 12 הפנטומים..., הכנסנו אותם באזור תל-פארס..., כאשר אליהם צורפה עוד רביעיה". מפקד חטיבה 205, אל"מ יוסי פלד אמר כי החטיבה נלחמה ב-9 באוקטובר בג'וחדר לכיוון תל-פארס, וציין: "התפתח קרב שריון בשריון כשאנחנו בעמדות סטטיות והם מנסים לתקוף אותנו. הקרב החל ב-10:00 בבוקר ונגמר בסביבות השעה 13:00. במקביל הופיע חיל-האוויר שעזר לנו לא מעט בשלב זה..., וההתקפה נשברה. בתל-קליע הופיעו מטוסי חיל-האוויר. הם ירדו שם על הטנקים ועשו עבודה נפלאה...". ב-10 באוקטובר השלים פיקוד הצפון את הדיפת הכוחות הסוריים מרמת-הגולן עד "לקו הסגול" בשעות הצוהריים לערך (פרט למוצב החרמון שנותר עדיין בידי הסורים). אלוף פיקוד הצפון, האלוף חופי, ציין את הסיוע של חיל-האוויר במברק שנשלח אל הרמטכ"ל באותו היום בזו הלשון:

”בהול

אל : הרמטכ”ל

מאת : אלוף פיקוד הצפון

מאושר להודיעך, שלאחר ארבעה ימי קרבות קשים ביותר, הצליח פיקוד הצפון בסיועו המסיבי של חיל האוויר לשבור את הצבא הסורי אשר איבד מאות טנקים בקרבות.

קו הפסקת האש ברמת הגולן בידינו.

אנחנו מנצלים את ההצלחה ותוקפים מעבר לקו הפסקת האש.

י. חופי, אלוף

10 אוקטובר 1973

אלוף פיקוד הצפון”

שעה 10:00

המלחמה בחזית המצרית

מלחמת יום הכיפורים נפתחה ביוזמת מצרים וסוריה בתיאום ביניהם באשר ליום ה”ע” ושעת ה”ש”. מיד עם הפתיחה באש הוזנק חיל-האוויר ותקף מטרות בשתי החזיתות וביצע מאות גיחות תקיפה ופיטרול להגנת שמי המדינה ומניעת תקיפות מהאוויר נגד כוחותינו.

בשני שלבי הלחימה הראשונים – ”שלבי המגננה והדיפת הכוחות” - התנהלה לחימה קשה הן בחזית הסורית והן בחזית המצרית. כאמור, הבלימה בחזית הסורית השיגה תוצאות טובות, וצה”ל עבר להדיפת הסורים, ועד לסיום השלב השני, ביום 10 באוקטובר, הם נהדפו אל מעבר ”לקו הסגול” אל מעבר לקו כפי שהיה לפני הפתיחה באש. אולם הלחימה ברמת-הגולן התנהלה במקביל למלחמה קשה בחזית המצרית. הצבא המצרי הצליח לפרוץ את קו התעלה ולחצות אותה, וכבש את רוב המוצבים שלאורכה. כוחות פיקוד הדרום הצליחו לבלום את הצבא המצרי על קו החת”ס, כ- 5 – 8 ק”מ ממזרח לתעלה. תוכניות צה”ל לבצע מתקפת-נגד ב- 8 באוקטובר בחזית המצרית, במקביל למתקפת-הנגד ברמת-הגולן, נכשלו, והמטכ”ל הורה על מגננה בחזית התעלה ובלימת ניסיונות מצריים להתקדם מזרחה.

חיל-האוויר השתתף בבלימה בחזית המצרית. היה ניסיון לתקוף את מערך הטילים בחזית התעלה, שהופסק בתחילתו בגלל המצב בחזית הסורית. אולם חיל-האוויר תקף שדות-תעופה במצרים ושיתק אותם לפרקי זמן, תקף את הצבא המצרי בחזית, תקף גשרים והשמיד את רובם, וברוב התקיפות מהאוויר דיווחו הטייסים על פגיעות טובות בחניוני טנקים ורכב, סוללות תותחים, מחנות, והשתתף בבלימת התנועה המצרית לעבר דרום סיני לחוף מפרץ סואץ. יחידות מובחרות מצריות שהוטסו במסוקים לסיני, בלילה הראשון למלחמה, יורטו על-ידי מטוסי חיל-האוויר, והניסיון המצרי להחדיר חוליות קומנדו לסיני ולפגוע בכוחות צה”ל הנעים על צירים נכשל.

השתתפות חיל-האוויר בלוחמת היבשה ב – 11 13 באוקטובר 1973

”שלב כיבוש המובלעת”

ניצול ההצלחה בחזית הסורית

הכוחות הסורים שנהדפו מרמת-הגולן, נערכו למגננה בקווי המוצבים והביצורים שהיו להם לפני פרוץ המלחמה. עמדות ביצורים ומוצבים אלה לא נפגעו קשה בעת בלימת המתקפה הסורית והדיפתם מרמת הגולן, ולכן עם נסיגתם הם התבצרו בהם למגננה כנגד התקפה צפויה של צה"ל.

המטכ"ל החליט להמשיך במגננה בחזית המצרית בשלב זה, ולנצל ההצלחה בחזית הסורית ולהמשיך במתקפה, במגמה להוציא את סוריה ממעגל המלחמה ולהרוס את הפוטנציאל המלחמתי שלה. בקד"ם רמטכ"ל שהתקיים ב- 15:02:11, הציג רא"ל אלעזר את המתקפה הכללית על סוריה והגדיר אותה כ"קרב הכרעה שני", לאחר שהראשון הסתיים בהצלחה בכך שצה"ל הדף את הסורים אל מעבר לקווי הפסקת-האש משנת 1967 והסב להם אבדות כבדות. לקרב ההכרעה הצפוי ייחס הרמטכ"ל השפעה על התפתחות המלחמה ותוצאותיה ביתר החזיתות ובעיקר בחזית המזרחית – להרתיע את ירדן מלהיכנס למלחמה ולפתוח חזית נוספת נגד ישראל.

ובאשר ללוח הזמנים, צפוי היה לחץ של המעצמות למניעת הכרעה צבאית מוחלטת, ולכן הניח הרמטכ"ל שלביצוע המתקפה תינתן שהות של יומיים. שר הביטחון תידרך את אלוף פיקוד הצפון ואמר בין השאר: "הכוחות הפורצים חייבים לשמור על תנופת הפריצה קדימה לעבר דמשק בציר הקצר ביותר, ולהמשיך בה אפילו בלילה...", כל מטר נוסף לכיוון דמשק חשוב מבחינה פוליטית".

בתכנון נקבע שהפריצה תבצע בציר קוניטרה – דמשק, ציר שכונה "אמריקה", וישתתפו בפריצה זו שתי האוגדות 36 ו-210, ואילו אוגדה 146 תבלום בגזרתה בדרום רמת הגולן.

התכנון למתקפה בחיל-האוויר

ב-10 באוקטובר, בדיון מפקדים בהתקיים בחיל-האוויר בשעה 19:00, הציג מפקד חיל-האוויר את התוכניות של הרמטכ"ל בדבר המשך המלחמה בחזית הסורית. האלוף מוטי הוד שהשתתף בדיון, אמר בהקשר לתקיפות חיל-האוויר: "... מול קוניטרה זה גבול הגזרה שממנה הוא (אלוף הפיקוד) הולך לפרוס, צפונה. ... לחקה אין כוח ללכת לדמשק, ..., רק חיל-האוויר יכול לעזור לו, הוא חושב שחיל-האוויר יכול לתת לו מה שנתן לו אתמול והיום (הכוונה לתקיפות מהאוויר בימים 9 ו-10 לאוקטובר)".

בגזרת הפריצה, שכונתה המובלעת, היו מוצבות 4 סוללות טילים שאיימו להפריע לתקיפות של המטוסים. לכן תוכנן לתקוף אותן בשלב ראשון כדי להשיג מרחב נקי מטילים ולאפשר פעילות חופשית יחסית של מטוסי החיל.

בעקבות המדיניות שנקבעה, הפיצה מחלקת מבצעים/אוויר פקודות לביצוע שכללו תקיפות מהאוויר במאמץ מוגבר בגזרת ההבקעה משעות הבוקר המוקדמות של יום ה"ע" (11 באוקטובר). גזרת ההבקעה חולקה לשלוש גזרות משנה, ולכל גזרת משנה הוקצתה כנף. הגזרות כללו: הציר קוניטרה – דמשק עד ציר מזרעת-בית-ג'אן – חאן-ארנבה; הציר מצפון לציר הראשון מקוניטרה – דמשק עד סעסע; והציר השלישי מדרום לציר קוניטרה – דמשק באזור שבין אחמדיה למסחרה.

התקיפות תוכננו להתבצע מהגובה כדי להשיג תוצאות טובות, וכן תוכנן לבצע אמצעים רבים אחרים כולל ל"א, כדי להתריע על טילים ולייעל את ביצוע התקיפות. כמו-כן תוכנן לתקוף גם שדות-תעופה סוריים בכמה גלים כדי לשבש את תוכניות חיל-האוויר הסורי, לאלץ אותו לבצע הגנת שטח עם מירב המטוסים ובכך לרתק את מטוסיו מעל לשדותיו. כן תוכנן להמשיך בתקיפת מטרות אסטרטגיות כדי להביא את המלחמה "לבית של הסורי" ולהוציא את סוריה ממעגל המלחמה. לתקיפות אלו הייתה מגמה נוספת – לאותת לשלטונות ירדן שלא להצטרף למעגל המלחמה.

התקיפות מהאוויר בשלב כיבוש המובלעת

תקיפת שדות התעופה החלה באור ראשון בשעה 05:45 (במצע שכונה "נגיחה גדולה"). הותקפו השדות בלי, סייקל, חולחול, דמיר ומאזה. בשעה 09:20 הותקף שדה נצרייה. בשעה 11:00 הותקף ש"ת דמשק-בינלאומי, ובשעה 12:00 הותקפו השדות דמיר וחולחול. התנהלו קרבות אוויר מעל השדות, שבהן הופלו מטוסים סוריים רבים. פרט חשוב להדגיש, הסורים ביצעו עשרות גיחות פיטרול לשמירה ולהגנה מעל שדותיהם, אך לא ביצעו אף גיחת תקיפה אחת בחזית, למרות הפריצה של שריון צה"ל ועל אף המצב החמור של כוחותיהם בחזית. באותו היום הותקפו גם סוללות הטילים בצפון הגזרה במספר גלים, אשר שתיים מהן נפגעו, ועוד שתי סוללות דילגו מזרחה.

מיכלי הדלק בחאן-אל-עיש הותקפו בשעה 14:55, והושמדו בהם 20 מיכלים מתוך 23 שהיו במקום. אש ותימרות עשן נראו למרחוק.

התקיפות בחזית החלו מאור ראשון לפי הסדר שנקבע על-ידי מפקדת חיל-האוויר – כל כנף בגזרתה. התכנון בכנפות היה שבכל 10 - 15 דקות יתקפו מבנים, ואלה ידווחו למבנים שבאים אחריהם בדבר התוצאות ובדר ריכוזי שריון או ארטילריה ויזהירו אותם מריכוזי אש נ"מ. התקיפות בוצעו באזורים טרנגיה מתל-דהור עד חדר, הותקפו מטרות באזור חרפא, מזרעת-בית-ג'אן. הותקפו מטרות ממזרח לציר קוניטרה בין ג'בא-מסחרה – אום בוטנא, באזור חאן-ארנבה, ועל הציר שבין ויסיה עד סעסע. כן הותקפו מטרות גם בגזרת החרמון. התקיפות

מהאוויר בוצעו כאמור, בגובה, והדיווחים היו ברובן עם תוצאות טובות. הותקפו סוללות ארטילריה, רכב ושריון, מוצבים ובוצעו אמנעות רבות לשיתוק תנועת האויב. בדרום הרמה המשיך חיל-האוויר לבצע תקיפות לשיתוק קו החזית ולמנוע כל אפשרות לחידוש מתקפה סורית. בסך הכל בוצעו בגזרה זו מעט גיחות באופן יחסי לגזרת המובלת בצפון.

המתקפה הקרקעית

לאחר ריכוך אווירי נרחב והכנה ארטילרית מסיבית, פרצו כוחות אוגדה 36 בשעה 11:15 את קווי הסורים. תחילה נפרצו שדות מוקשים והתנועה הייתה בשטח סלעי וקשה לתנועה. אולם כוחותיה של האוגדה הצליחו להבקיע והתקדמו בצורה חלקה באופן יחסי על ציר קוניטרה. כוחותיה של אוגדה 210 החלו לנוע על הציר כשעה וחצי לאחר מכן תוך ניהול קרבות עם כוחות אויב.

עד שעות הערב שלטו כוחות פיקוד הצפון על צומת חאן-ארנבה ובצומת מעץ. כן שלטו כוחותינו על המרחב שבין מחנות חלס לטרנג'יה. בלילה התנהלו קרבות נגד כוחות סוריים שניסו לחסום את הצירים ולפגוע בטנקים ובשריון.

ההחלטה להמשך המתקפה הקרקעית

בלילה שבין 11 – 12 אוקטובר, בשעה 10:00:12, התקיים קד"מ סגן-הרמטכ"ל שבו דנו בהמשך פעילות צה"ל ליום ה-12 אוקטובר. בקד"מ זה נאמר שהשריון המצרי בחזית טרם חצה את התעלה, אך צפויה חצייה ביומיים הקרובים – דבר שיאלץ את צה"ל להעביר את המאמץ העיקרי לפיקוד הדרום.

בסיכום הקד"מ נאמר שבחזית הסורית תימשך ההבקעה, ותישקל האפשרות להבקיע בדרום בגזרת אוגדה 146. המגמה באשר לציר קוניטרה – דמשק, הכוונה הייתה לייצב קו מסעסע ועד לחרמון הסורי, כך שהבירה הסורית דמשק תהיה בתחום טווח הארטילריה של סוללות תותחי 175 מ"מ.

הרמטכ"ל עצמו היה בפיקוד הצפון ואחר כך השתתף בדיון בממשלה. אחר כך תידרך את אלוף פיקוד הצפון בדבר המגמות הפוליטיות והמגבלות להמשך הפעילות המבצעית: לפי הערכה מדינית צפויה הפסקת-אש, ועל כן נותר לפיקוד הצפון יום לחימה אחד נוסף. על-כן משימתו של הפיקוד להתקדם עד סעסע ועד קטנא, ולעלות ממזרעת-בית-ג'אן לחרמון הסורי. בהתאם למדיניות זו פורסמה על-ידי מחלקת מבצעים/רמטכ"ל פקודת "אשור מס' 9", שבה נקבע: צה"ל ימשיך במתקפה ברמת-הגולן להשמדת הצבא הסורי תוך ביצוע בלימה בפיקודים מרכז ודרום החל משעה 06:00:12.

ובאשר לחיל-האוויר נאמר: יסייע לכוחות הקרקע; יתקוף שדות-תעופה בסוריה; יתקוף מטרות כלכליות; יתקוף שדות-תעופה במצרים; ומטרות צבאיות בגזרת התעלה; ויגן על שמי המדינה.

החל משעות הבוקר המוקדמות של ה- 12 באוקטובר המשיכו כוחות אוגדה 36 לנוע לעבר מזרעת-בית-ג'אן ולהשתלט על שטחים שולטים ממזרח ומצפון למובלעת ולהתקדם לעבר סעסע. היו קרבות שריון כבדים נגד כוחות שריון סוריים שהוכו שוק על ירך, ולבסוף השתלטו כוחות פיקוד הצפון על הציר מזרעת-בית-ג'אן – מסעדה, וכבשו את כפר חדר. האוגדה בשלב זה השיגה למעשה את יעדיה (להתקדם עד תל-שמס שנכבש כעבור 36 שעות).

כוחותיה של אוגדה 210 הצליחו לכבוש את נסג' והצומת והחלה בתנועה לכיוון אל-מל ותל-מסחרה. גם שם התנהלו קרבות כבדים נגד השריון הסורי, אולם כוחות האוגדה המשיכו בתנועה לעבר כנכר.

בשלב זה, תוך כדי תנועה של הכוחות, הופיעו כוחות שריון טריים באגף הימני. שלוש החטיבות של אוגדה 210 הפסיקו להתקדמותם וחלק מהכוחות נסוגו כדי לבלום את השריון שהופיע. כוחות אלה שהופיעו באגף של כוחותינו היו חטיבת שריון עיראקית שהופיעה בהפתעה, והוערך שהכוח כלל שתי חטיבות שריון.

בשל החשש לכיתור כוחותינו, הורה מפקד אוגדה 210, דן לנר, להפסיק את ההתקדמות ולהיערך כנגד כוחות האויב.

בין כך כוחות פיקוד הצפון הגיעו עד לטווח ארטילריה לבירה הסורית, ולמחרת בלילה הופגזו פרבריה.

גם ביום ה- 12 באוקטובר המשיך חיל-האוויר לתקוף שדות-תעופה סוריים בארבעה גלים. הותקפו 8 שדות אשר שותקו לפרקי זמן ומעליהם בוצעו מאות גיחות להגנת שטח. התקיפות על השדות החלו משעות הבוקר המוקדמות ונמשכו עד לשעות אחר הצהריים המאוחרות. כן הותקפה סוללת טילים בחן-א-שייך ונפגעה. באותו היום הותקף גם משל"ט חיל-האוויר הסורי בבבילא, תקיפה שגרמה לשיבוש קריאת הקרב האווירי, ומטוסי סוחוי 20 שהיו בדרכם לתקיפת מטרת בשטחנו לא ביצעו את משימתם כתוצאה מכך. בחזית המשיך חיל-האוויר לתקוף כוחות סוריים ולסייע לכוחותינו. הותקפו מטרת בבית-ג'אן, בתל-א-שמס, בחאן-א-שייך ובקטנא. החל משעות הצהריים המוקדמות תקף חיל-האוויר בגזרה המזרחית של המובלעת נגד השריון העיראקי. הטייסים דיווחו על פגיעות טובות.

חיל-האוויר הסורי קידם בשלב זה מטוסי מיג-17 מצפון סוריה לשדות קרובים לחזית במגמה להפעילם לתקיפות נגד כוחותינו. הם עשו מאמץ ניכר בבלימת כוחותינו ביום ה- 12 באוקטובר, וזאת לאחר שיום קודם, כאשר כוחותינו פרצו את הקוים שלהם והתקדמו במובלעת, לא השתתפו כלל מטוסים סוריים בקרבות. באותו היום, ה- 12 באוקטובר, ביצעו הסורים 127 גיחות תקיפה. התקיפות מהאוויר בוצעו בגובה נמוך וביעף אחד, והמטוסים הסתלקו מיד מזרחה כדי להימנע מיירוט של מטוסינו. 9 מטוסים הופלו להם בקרבות אוויר. מטוס אחד הופל באש כוחותינו ועוד אחד נפל מסיבה לא ידועה. בתקיפות הסוריות נהרגו 6 חיילים ונפגעו שני טנקים, שני זחל"מים ומשאית. מטוסי פיטרול לא ליוו את התוקפים, ובמקום זאת ביצעו בעיקר פיטרולים להגנת שטח מעל לשדותיהם שהותקפו במשך כל היום.

לתוצאות התקיפה שלהם לא הייתה השפעה ממשית על התקדמות כוחותינו. מאידך יש לציין שזו כמות הגיחות לתקיפה הרבה ביותר שבוצעה על-ידי חיל-האוויר הסורי ביום אחד.

הדיפת המתקפה העיראקית וההתבססות במובלעת

הופעת כוח המשלוח העיראקי ברמת הגולן גרמה לשינויי היערכות של כוחות פיקוד הצפון, להפסקת ההתקדמות ולשינויים בתוכניות המשך המלחמה.

ב- 13 באוקטובר בשעה 02:30 ביקר הרמטכ"ל בחדר המלחמה וקיבל עדכון על המצב בחזיתות. באשר להמשך הלחימה בפיקוד הצפון, הביע רא"ל אלעזר את דעתו: שאין להמשיך בהבקעה ובהתקדמות לכיבוש שטחים נוספים בגלל עייפות הגייסות; נדרש רק התקדמות כדי להגיע לטווח ארטילריה על דמשק; וכי יש להעביר את המאמץ הצפוני מנסג' – כנכר לעבר דרום המובלעת כדי "לנקות את השטח" מכוחות עיראקיים שהופיעו באגף ושיבשו את התוכנית.

באותו היום בשעה 07:30 נערך קד"מ רמטכ"ל, שבו ניתנה סקירה מודיעינית והערכת-מצב, ושם נאמר בין היתר: שהסורים מנצלים את הופעת הכוח העיראקי כדי להזרים כוחות לחזית; שחטיבת שריון ירדנית נכנסה לסוריה; וכי צפויים כוחות נוספים מסעודיה; שבסוריה מתגבשת ההערכה שהיא תחזיק מעמד הודות לרכש הרב שמגיע "ברכבת האווירית" הסובייטית ותגבור הכוחות.

הרמטכ"ל סיכם את הדיון והינחה את הפעילות בחזית הסורית: להשמיד את הכוחות העיראקיים שהגיעו לחזית; לבחון אפשרות לכבוש את סעסע; להתקדם עד לטווח ארטילריה לעבר דמשק.

בחזית התנהלו קרבות שריון מול הכוחות העיראקיים שבהם הושמדו עשרות טנקים עיראקיים וכוחותיהם החלו בנסיגה מדרום לתל-שער. כך למעשה חוסל הטריז העיראקי שנוצר באגף של כוחותינו.

בלילה של אותו היום כבשו הצנחנים את תל-שמס ובכך שלטו כוחותינו על הציר המוביל לסעסע.

חיל-האוויר המשיך בתקיפות באזור החזית ותקף את הכוחות הסוריים והעיראקיים ודווח על פגיעות טובות. בלילה בוצע מבצע של הצבת מארב נגד שיירה עיראקית. לוחמים מוטסים במסוק הונחתו ליד קטיפה כ- 25 ק"מ ממזרח לדמשק, פיצצו מעביר מים ופגעו בשיירה עיראקית שכללה טנקים על מובילים ומשאיות. לאחר מכן פונה הכוח בשלום על-ידי מסוק של חיל-האוויר.

הותקפו שתי סוללות טילים ליד ג'יסם, טילים שהגיעו כנראה ב"רכבת האווירית". חיל-האוויר המשיך לתקוף שדות-תעופה ולשתקם לפרקי זמן, דבר שגרם לריתוק חיל-האוויר הסורי בבסיסיו.

סך הכל ביצע חיל-האוויר בשלושת ימי הלחימה בשלב זה בחזית הסורית 463 גיחות תקיפה בקו החזית. התקיפות בוצעו מהגובה ובשיטות תקיפה אחרות שהשיגו תוצאות טובות. בתקיפות אלו אבדו לנו 11 מטוסים, שני טייסים נהרגו ו- 6 נפלו בשבי.

התייחסות מפקדים לתקיפות מהאוויר בשלב כיבוש המובלעת

אחרי המלחמה רבים התייחסו לפעילות חיל-האוויר בשלב זה של המלחמה ומידת השפעתן של התקיפות מהאוויר על מהלכי קרב היבשה. אנו נציין מעט מהדברים שנאמרו. בכנס קציני פיקוד הצפון שהתקיים ב- 7 בפברואר 1974, באיילת-השחר, ציין אלוף הפיקוד, האלוף יצחק חופי, את מידת השפעתו של חיל-האוויר בקרב היבשה בגולן, ואמר בהקשר לתקיפות מהאוויר ב- 11 באוקטובר: "קבענו תוכנית אש שנמשכה שלוש שעות. התוכנית כללה חיל-אוויר וארטילריה..., חצינו קו ב- 11:15. לא היו לנו נפגעים פרט לטנק אחד שעלה על מוקש..., והפריצה הצליחה". מפקד אוגדה 36, תת-אלוף רפאל איתן אמר: "לחיל-האוויר ניתן זמן של כמעט 3 שעות. הייתה שם הפצה כבדה מאד, רצופה, ואני חושב שרוב הטילים ה-נ"טטים (נגד טנקים) הושמדו על-ידי חיל-האוויר, אם לא כולם, בעיקר בתל-דהור. בדיעבד אנחנו יודעים שלא נורתה שם אפילו יריה אחת תוך כדי הבקעה, והיו שם הרבה כלים מכל הסוגים נ"טטים..., תוך כדי הפצה ובחסות המהומה של ההתקפה האווירית, הכוחות האלה נעו באור יום לשטחי היערכות".

ובאשר לתקיפות מהאוויר על הכוחות העיראקיים, אל"מ רפי סברון, מפקד חפ"ק/אוויר בפיקוד צפון אמר בתחקיר חיילי של חיל-האוויר שנערך ביום 27 בנובמבר '73: "תכננו תקיפה תוך כדי אמ"ט (אזור מוגן טילים) לוחט..., ואז אתה כבר מבצע משימות של ארטילריה". ובאותו תחקיר ציין סא"ל דוד יצחק, מפקד טייסת 109 שהשתתפה בתקיפות: "כשהעיראקים תקפו מדרום אז הכנסנו רביעייה אחרי רביעייה, רביעייה אחרי רביעייה..., ותקפנו שם מהצוהריים עד אור אחרון רביעייה אחרי רביעייה אך ורק לכיוון תל-חרה". האלוף יצחק חופי אמר בהקשר לתקיפת העיראקים, ב- 15 בנובמבר '73, בכנס הפיקוד: "התגלה אבק-קרב והתברר שישנו כוח רציני, תוך זמן קצר (התברר) שזה כוח עיראקי שעולה בצירים הדרום מזרחיים לכיוון 210. תיפעלנו סיוע אוויר לא גדול. מפקד האוגדה (210) אמר שזה היה יעיל".

השתתפות חיל-האוויר בלוחמת היבשה - 14 – 24 באוקטובר 1973

”שלב ההתבססות במובלעת וכיבוש החרמון”

ייצוב קו בחזית הסורית והעברת המאמץ הצה”לי לחזית המצרית

שלב ההבקעה וכיבוש המובלעת בחזית הסורית נמשך למעשה מיום ה- 11 עד ה- 12 באוקטובר, ואילו ב- 13 באוקטובר בלם פיקוד הצפון מתקפות-נגד של הכוח העיראקי והתקפות מקומיות של הסורים. בליל 13 – 14 באוקטובר תפסה אוגדה 36 את תל-שמס והתבססה בו. בדיונים שנערכו במטכ”ל ב- 11 באוקטובר החלו בתכנונים למתקפה בחזית המצרית. וכאשר הגיעו ידיעות בדבר התקפה מצרית מתוכננת לתוך סיני, הוחלט להמתין, לבלום את המתקפה, ואחר כך לעבור למתקפת-נגד. ”הפוקוס” של המטכ”ל החל בשלב זה להפנות מבט לכיוון החזית המצרית תוך המשך המאמץ להתבססות ויישור קו בחזית הסורית מבלי לגרוע עין מהצבא הסורי, שקלט ציוד לחימה רב, ומכוחות המשלוח שהגיעו לחזית הצפון. מתקפת-שריון מצרית רבת מימדים ולרוחב כל החזית בסיני בוצעה ב- 14 באוקטובר. מתקפה זו נבלמה על-ידי פיקוד הדרום תוך הסבת אבדות ניכרות לכוחות המצריים ולשריון שלו. חיל-האוויר השתתף בבלימה זו בעוצמה רבה, תקף שדות-תעופה, סוללות טילים שחצו את התעלה לצדה המזרחי, בלם ועצר את הכוחות המצריים מארמיה-3 שניסו לנוע דרומה ממזרח למפרץ סואץ ותקף שריון מצרי, מחנות ובסיסים בכל רוחב החזית. בליל ה- 14 באוקטובר התקיים דיון מטה בלשכת סגן-הרמטכ”ל, שבו ניתנה סקירת מודיעין על מצב האויב בשתי החזיתות. באשר לחזית הסורית, צוין שחטיבה ירדנית מס’ 40 נעה על הציר שייד-מסכין צפונה ונמצאת ליד נווא. הומלץ להפציץ חטיבה זו מהאוויר, אך לא ניתן אישור לכך בשלב זה. בלילה שבין 15 – 16 אוקטובר, צלחו כוחות צה”ל מפיקוד דרום את התעלה והחלו בכיבוש ראש-גשר בגדה המערבית של התעלה ובהרחבתו.

המשך הלחימה בחזית רמת הגולן

בקד”מ רמטכ”ל שהתקיים ב- 15: 08: 40, הודגש שציוד לחימה רב מגיע לסוריה, החלו בארגון כוחות לחימה טריים בעומק סוריה, וקיימת הרגשה אצל הסורים שניתן להמשיך בלחימה בעזרת הכוחות העיראקים והירדניים שמגיעים לסוריה. הרמטכ”ל החליט בקד”מ זה לתקוף את הכוחות העיראקיים ולהמשיך את הלחימה תוך שמירה על הקיים וייצוב קו, וגם תכנון לכיבוש החרמון.

ב- 15 באוקטובר תקפו חטיבותיה של אוגדה 210 את הכוחות העיראקיים תוך כדי איגוף כוחותיהם. נגרמו אבדות ניכרות לכוחות האויב בטנקים ובציוד לחימה אחר.

ב- 16 באוקטובר נערכה מתקפת-נגד יזומה על-ידי הכוחות הסוריים, העיראקיים והירדניים בגזרת אוגדה 210. הירדניים תקפו באזור תל-מל ותל-מסחרה, והעיראקים באזור כפר שמס. בקרב השריון שהתפתח השמידה אוגדה 210 כ- 70 טנקים עיראקיים וכ- 30 טנקים ירדניים, וכוחותיהם נאלצו לסגת לעמדותיהם שלפני הקרב. המלחמה נמשכה גם בימים הבאים. באזור הציר קוניטרה – דמשק, הצליחו כוחות פיקוד הצפון עד ה-18 באוקטובר לשפר את הקווים ולהגיע עד לרגלי תל-כודנא, ולבלום את התקפות הסורים שנערכו בגזרה זו.

ב- 19 באוקטובר הצליחו כוחות אוגדה 146 לתפוס את התלים השולטים בגזרה הדרום מזרחית של המובלעת ולהדוף את כל מתקפות-הנגד של העיראקים והירדניים.

פעילות חיל-האוויר הישראלי בחזית הסורית

המצב בחזית הסורית נראה בשלב זה יציב באופן יחסי, וכוחות פיקוד הצפון הצליחו להדוף את כל המתקפות של האויב בחזית ואף לשפר עמדות ולייצב קו. בשלב זה הועבר המאמץ העיקרי של חיל-האוויר לחזית המצרית, שם שלט עדיין האויב על הגדה המזרחית של התעלה לכל אורכה עד לכביש החת"מ.

המדיניות שהוכתבה על-ידי מפקד חיל-האוויר הייתה לתקוף במאמץ מוגבר בחזית המצרית, ואילו בחזית הסורית להחזיק ברצף זוגות מטוסים באוויר להרתעה ולבצע תקיפות בעת הצורך. מחלקת מבצעים/אוויר תכננה את פעילות חיל-האוויר בחזית הסורית בהתאם לקביעת מפקד החיל של ביצוע זוגות מטוסים להרתעה ולתקיפה. כמו-כן תוכננה תקיפת שדות-תעופה בסוריה כדי להחזיק את חיל-האוויר הסורי "קצר" ככל שניתן. ב- 14 באוקטובר הותקף ש"ת מאזה והשדה שותק לשעות ארוכות, ובקרב אוויר שהתפתח מעל לשדה הופלו שני מטוסי מיג-21. ב- 15 באוקטובר הותקפו מיכלי הדלק בלטקיה ובטרטוס בצפון סוריה, והושמדו בהם 20 מיכלים. האש והעשן נראה למרחוק. מעל טרטוס התחולל קרב אוויר שבו הופל מטוס מיג-21. הסורים העבירו טנקים שנפגעו בחזית לשיפוץ בבסיס סדנא לשיפוץ טנקים בחרסתא באזור דמשק. חיל-האוויר תקף את הבסיס ב- 16 באוקטובר ופגע בו באופן חמור. מפקד הבסיס נהרג ונגרמו נזקים חמורים בסדנאות, והעבודה בבסיס הופסקה. באותו היום הותקפו גם שני גשרי כביש ושני גשרי רכבת. לא נראו פגיעות רציניות בגשרים, אולם התנועה בהם הופסקה לזמן מה ואחר כך נמשכה באיטיות רבה.

בחזית הותקפו מטרות לפי דרישת החפ"ק/האווירי במזרעת-בית-גיאן, באזור סעסע, בתל-שמס, ליד כודנא, באזור תל-חרה ובחרמון.

הפעילות של חיל-האוויר הסורי בשלב זה הייתה בעיקר פעילות הגנתית. בוצעו מאות גיחות פיטרול מעל לשדותיהם. בשלב זה הם אף הפעילו מטוסי דלפין (מטוס סילון לאימונים – באיכות של מטוס פוגה) להגנת שטח, דבר המצביע על מצוקה רבה בעוצמתו האווירית של חיל-האוויר הסורי. ואילו הפעילות בחזית הייתה מועטה מאד. בוצעו מעט גיחות תקיפה שלא היה בהם כדי להשפיע על החזית.

ב- 19 באוקטובר היה ניסיון סורי לתקוף את בתי-הזיקוק בחיפה, אולם התקיפה לא בוצעה בגלל תקלות בניווט. מטוסים סוריים תקפו בחזית ב- 19 באוקטובר, והטילו חימוש על הכוחות העיראקיים בטעות ליד תל-ענטר. העיראקים התלוננו אצל הסורים על תקיפה זו והגיעו להסכם עם הסורים שלא יתקפו באוויר בגלל קשיי זיהוי בין הכוחות. מטוסי תקיפה רבים יורטו על-ידי מטוסי חיל-האוויר, ואחדים מהם הופלו בקרבות אוויר שהתחוללו.

ההחלטה לכיבוש מוצבי החרמון

מוצב החרמון נפל לידי הסורים בשלביה הראשונים של המלחמה, לאחר שהונחת במקום כוח סורי מוטס במסוקים וכבש את המוצב.

מוצב החרמון שימש לצה"ל מוצב קדמי לתצפיות, והייתה בו גם יחידת ל"א של חיל-האוויר. מיום נפילתו בידי הסורים, שימש המוצב לתצפיות על שטחנו ולטיווח ארטילריה. על-מנת לפגוע בסורים ולשבש את תצפיותיהם, הונחתה מדי פעם אש ארטילריה על המוצב ומטוסי חיל-האוויר תקפו את המוצב שוב ושוב כמטרה משנית. ב- 20 באוקטובר היו חששות שיוחלט על הפסקת-אש והלחימה תיפסק ומוצב החרמון יוותר בידי הסורים.

ההחלטה על כיבושו מחדש של המוצב נתקבלה בקד"מ רמטכ"ל עוד ב- 6 באוקטובר בשעה 18: 35, שם נקבע שיש לכבוש מחדש את מוצב החרמון ביום א' ה- 7 באוקטובר על-ידי חטיבת גולני.

הניסיון הראשון לכבוש מחדש את המוצב בוצע על-ידי חטיבת גולני ב- 8 באוקטובר, בהתקפה קרקעית, ניסיון הכיבוש נכשל, וכוחותינו סבלו אבדות רבות (25 חיילים נהרגו ועוד 57 נפצעו). מוצב החרמון המשיך להעסיק את פיקוד הצפון והמטכ"ל במשך כל שלבי המלחמה. בליל ה- 8-9 הציג הקצח"ר (קצין צנחנים ראשי) תוכנית לשחרור מוצב החרמון הישראלי ולכיבוש המוצב הסורי כולל שיא החרמון. מוצב החרמון הסורי היה מרוחק כ- 4 ק"מ מהמוצב הישראלי וגבוה ממנו בכ- 200 מטר ומוצב זה שלט על הדרך העולה לכפר ערנה לכיוון שיא החרמון. בכיבוש המוצבים (הישראלי והסורי ושיא החרמון), היה בכך הישג חשוב ודיווידנד צבאי לצה"ל: מניעת תצפיות וטיווח ארטילריה סורית לשטחנו מצד אחד; ותצפיות וטיווח ארטילרי לעבר שטח סוריה מצד שני. לכן הובע הצורך שבתכנון ייכבשו שני המוצבים באותו מבצע. אולם התוכנית נדחתה בשלב זה בשל התכנונים להדיפת הסורים מהרמה ולהבקעה למובלעת. בהמשך, פיקוד הצפון היה עסוק בייצוב קו במובלעת ובהדיפת מתקפות-הנגד המשולבות של הסורים ושל כוחות המשלוח האחרים.

ב- 15 באוקטובר בשעה 08: 40, בקד"מ רמטכ"ל, בעיצומה של התוכנית לצליחת התעלה, אישר הרמטכ"ל לפיקוד הצפון לתכנן תוכנית לכיבוש מוצבי החרמון. ולצורך כך אף הורה רא"ל אלעזר על העברת מפקדת קצח"ר עם שתי חטיבות צנחנים לפיקוד צפון, בסיוע מסוקים, לביצוע משימה זו.

ב- 19 באוקטובר, בקד"מ רמטכ"ל, הוצגה תמונת-מצב בשתי החזיתות. בחזית המצרית כוחותינו היו בשלב של הרחבת ראש-הגשר מעבר לתעלה והכוחות התחילו לנוע דרומה לקראת כיתור ארמיה-3 (שבוצע עד סוף המלחמה). בחזית פיקוד הצפון המצב נראה סטטי לאחר שכוחותינו הדפו את כל מתקפות-הנגד של האויב. המבצע לכיבוש החרמון נותר לביצוע. משימת כיבוש החרמון הוזכרה בשלב זה בפקודת "אשור מס' 15" כאחת המשימות של פיקוד הצפון.

בליל 19-20 באוקטובר, סוכם בפיקוד הצפון לתקוף את מוצבי החרמון בעוד 48 שעות – המוצב הישראלי בקדימות ראשונה, והסורי – בקדימות שניה. ב- 20 באוקטובר אושרה התוכנית על-ידי שר הביטחון, ובקד"מ רמטכ"ל מיום 20: 22: 30, אושר הביצוע ליום 21: 18: 00.

למבצע זה הוקצו שתי חטיבות: חטיבת חיר"מ 317 וחטיבה 1. הוקם מטה מיוחד בפיקודו של רמ"ט פיקוד צפון, תא"ל יקותיאל אדם, שעסק בתכנון.

התכנון כלל ריכוך ארטילרי בעוצמה רבה ותקיפות מסיביות מהאוויר. חטיבה 1 תוכננה לתקוף בהתקפה רגלית, וחטיבה 317 תוטס במסוקים לקרבת "מוצב הפיתולים" ומשם לתקוף את המוצבים.

ביום ה- 21 באוקטובר משעות הבוקר הונחתה מכת ארטילריה לעבר המוצב, וכן בוצעו תקיפות אוויריות שנמשכו עד לשעות אחר הצהריים. בשלב זה ריכוז חיל-האוויר ששה מסוקים (יסעור) בשדה מחניים להטסת הצנחנים. ולפני ההנחתה הטילו 4 מטוסי סער פצצות עשן באזור ההנחתה על מנת ליצור מסך עשן להסתרת הכוחות. מטוסי יירוט פיטרלו באזור למניעת התערבות מטוסים סוריים. עם תחילת ההנחתה, ביצעו המסוקים סבבים חוזרים ונישנים, וביצעו 27 סבבים שבהם הונחתו 626 לוחמים. לקראת ההנחתה המשיכו מטוסי תקיפה לתקוף את המוצבים לריכוך ולהכנה לקראת כיבושם. הכוחות הונחתו כ- 2 ק"מ "ממוצב הפיתולים". התארגנות הכוח ובנייתו נמשכו כשלוש שעות. בשעה 18: 20 החלו הכוחות בתנועה "למוצב הפיתולים", לאחר מכן כבשו את שיא החרמון והמוצב הסורי, תוך כדי טיהורים של עמדות סוריות שהוצבו בדרך.

כוחותיה של חטיבה 1 החלו לנוע בשעה 21: 19: 00, ותוך כדי תנועה הם נתקלו בכוחות אויב שהציבו מארבים בשטחים שולטים. התנהלו קרבות כבדים. כיבוש המוצב הישראלי הסתיים ביום 22: 10: 30. ועם כיבושו לא נותר לסורים אף מאחז בשטח שהיה בשליטת ישראל לפני פרוץ המלחמה. באותו היום התקדמו כוחות פיקוד הצפון וכבשו את המוצב הסורי ואת שיא החרמון לפני כניסת הפסקת-האש, שנקבעה ליום 22 באוקטובר, לתוקף.

גם בשלב זה המשיכו מטוסי חיל-האוויר לתקוף מטרות אסטרטגיות בעומק סוריה, שכללו מכוני טיהור, תחנות כוח ומסופי דלק. כן הותקפו שדות-תעופה, ובקרבות אוויר הופלו עשרות מטוסים סוריים ביניהם מטוסי תקיפה ומטוסי יירוט, כולל מטוסי דלפין שביצעו הגנת שטח מעל שדותיהם.

המשך המלחמה ברמת-הגולן עד להסכם הפרדת הכוחות

24 באוקטובר 1973 - 31 במאי 1974

המלחמה נמשכת ברמת הגולן

"מלחמת יום הכיפורים" ברמת-הגולן הסתיימה ב- 24 באוקטובר '73, לאחר שסוריה הסכימה לקבל על עצמה הפסקת-אש, אך הקרבות לא תמו.

הסורים יצרו תקריות אש רבות במגמה ליצור לחץ על שלטונות ישראל להסיג את כוחות צה"ל מהמובלעת על-פי תכתיבים סוריים. כמו-כן הם ניסו לשפר עמדות וליצור מצב חדש בשטח, ובעיקר ניסו לסלול דרך לחרמון.

כך התפתחו תקריות אש רבות, שבהן היו חילופי ירי ארטילרי ואש טנקים, לסירוגין, וככל שהתקיימו דיונים להסכמים בדבר הפרדת כוחות, כן גברו התקריות ביוזמה סורית.

חיל-האוויר הופעל מדי פעם לשיתוק מקורות אש סוריים, לתקיפת מוצבים וסוללות טילים. לעתים בוצעו ימי קרב שנמשכו שעות רבות ובהם בוצעו מאות גיחות תקיפה.

ביום 31 במאי '74, אחרי פעילות מדינית אינטנסיבית ומאומצת ובתיווך שר החוץ האמריקני, הנרי קיסינג'ר, הושג הסכם הפרדת כוחות בחזית הסורית. על-פי הסכם זה נסוגו כוחות צה"ל מהמובלעת שנכבשה במלחמה וכן מהמוצבים הסוריים "מוצב הפיתולים" המוצב הסורי ושיא החרמון. כוחות צה"ל נסוגו עד "לגבול הסגול". העיר קוניטרה הוחזרה לסורים. על-פי ההסכם נותרה רצועה לאורך הגבול מפורזת מכוחות שריון ומטילים.

מיום ה- 1 ביוני החלו בהחזרת שבויים של צה"ל שהיו בשבי הסורי ושבויים סורים שהיו בשבי הישראלי הוחזרו לסוריה.

המלחמה בחזית רמת-הגולן תמה.

סיכום פעילות חיל-האוויר בחזית הסורית "במלחמת יום הכיפורים"

"מלחמת יום הכיפורים" פרצה ברמת-הגולן ביוזמה סורית, בתיאום עם פתיחת המלחמה עם מצרים בחזית התעלה, ביום 6 באוקטובר 1973. הסורים פתחו בהרעשה ארטילרית ובתקיפה אווירית, שאחריהן באה תקיפה קרקעית מקיפה ברמת הגולן.

מול מתקפה זו היו כוחות מועטים של פיקוד הצפון ברמת הגולן, אשר ניהלו קרבות בלימה עקובים מדם. חיל-האוויר החל לבצע תקיפות אוויריות נגד הכוחות הסוריים מיד עם הפתיחה באש. יש לציין שהסורים הציבו מערך טילים איכותי וגדול כדי לבלום תקיפות צפויות מהאוויר על כוחותיהם. ועוד בטרם פרצו כוחותיהם את הגבול, קודמו סוללות הטילים מערבה, ובכך כל רמת-הגולן משני עברי "הקו הסגול" היו תחת מטריית הטילים.

ביום השני למלחמה היה ניסיון של חיל-האוויר לתקוף ולהשמיד את מערך הטילים הסורי. הניסיון נכשל ואזור הלחימה כולו היה אמ"ט, מצב שנמשך למעשה עד סוף המלחמה. המשך תקיפת סוללות הטילים בוצעה כנגד סוללות שהיו מוצבות בנתיבי טיסה, ואיימו על מטוסים באותם אזורים. אך ככלל, כל אזורי הלחימה בחזית היו אזורי אמ"ט במשך כל המלחמה.

חיל-האוויר השתתף בלוחמת היבשה בחזית הסורית חרף איום הטילים, ומטוסי החיל תקפו כוחות סוריים בשיטות הלחימה שהיו ישימות בחיל-האוויר באותה עת תוך ניסיונות התחמקות מהטילים. חיל-האוויר השתתף בלוחמת היבשה בכל שלבי המלחמה, משלב הבלימה, שלב הדיפת האויב מהגולן, שלב כיבוש המובלעת וההתבססות בה ועד לשלב כיבוש החרמון, ונתן סיוע אווירי לכוחותינו במגוון פעולות תקיפה אוויריות.

חיל-האוויר החל לתקוף גם בסיסי אוויר ושדות-תעופה סוריים מהיום השני למלחמה, והצליח לגרום לפגיעה חמורה בחיל-האוויר הסורי, ש"ביזבוז" את רוב פעילותו וגיחותיו להגנה על בסיסיו ועל עומק השטח הסורי.

ולאחר שהסורים שיגרו טילי קרקע-קרקע נגד מטרות בצפון מדינת ישראל, תקף חיל-האוויר מטרות אסטרטגיות בעומק סוריה, שכללו: מפקדות ומרכזי שליטה, בסיסים ומחנות, מסופים ומערכות דלק, תחנות כוח חשמליות, מכוני טיהור ומפעלים בעלי חשיבות צבאית וגשרים. תקיפות אלו גרמו לפגיעה חמורה בתשתיות האסטרטגיות הלאומיות של סוריה.

חיל-האוויר השתתף גם בהטסה של ציוד לחימה בהתאם לדרישת הכוחות, הטיס כוחות סער בארבעה מבצעים משולבים, שביצעו מארבים בעומק סוריה, הטיס כוחות לכיבוש החרמון, והשתתף בפינוי נפגעים אשר הובלו בבהילות לבתי-חולים במרכז הארץ.

חיל-האוויר הסורי ביצע במלחמת יום הכיפורים כ- 6300 גיחות קרב, מהן ביצע 720 גיחות תקיפה בחזית (שהן כ- 11.4% מכלל הפעילות), והיתר לפיטרול ולהגנת שטח מעל לשדותיו ובעומק סוריה. התקיפות של חיל-האוויר הסורי בחזית היו בלתי יעילות: יעף הפצצה אחד, בגובה נמוך והטלת כל החימוש – שיטת הפצצה שתוצאותיה נמוכות – ומיד לאחר ההפצצה פנו

מזרחה וצפונה כדי להימנע מיירוט של מטוסינו. לא ניתן סיוע צמוד או מכוון לכוחות הלוחמים, ולעתים הטילו חימוש על כוחותיהם ועל הכוחות העיראקיים. התקיפות של חיל-האוויר הסורי לא השפיעו על מהלכי המלחמה באופן כלשהו ולא גרמו לכוחותינו שינויי היערכות ולא שיבשו תוכניות קרב של פיקוד הצפון. הסורים איבדו במלחמה 153 מטוסים, 97 מהם הופלו בקרבות אוויר, 9 הושמדו בתקיפת שדות-תעופה, 24 הופלו בטילים ותותחים ובאש כוחותינו, ו-23 מטוסים נפגעו באש עצמית סורית של טילים ותותחים שנורתה לעברם. ממטוסי התקיפה בחזית הופלו 28 מטוסים. ככלל, חיל-האוויר הסורי "ביזבז" קרוב ל-89% מפעילותו להגנה, וזאת גם בשעה שכוחות היבשה היו בדפנסיבה ונסוגים מפני כוחות צה"ל ובשעה בחיל-האוויר הישראלי תקף באינטנסיביות בחזית.

חיל-האוויר הישראלי ביצע בחזית הסורית כ-3000 גיחות קרב (שהם כ-27% מכלל פעילות חיל-האוויר במלחמת יום הכיפורים), מהן כ-1100 גיחות תקיפה בחזית למשימת השתתפות בלוחמת היבשה, כ-200 גיחות תקיפה נגד סוללות טילים, כ-300 גיחות נגד שדות-תעופה ותחנות מכ"מ, כ-100 גיחות נגד מטרות אסטרטגיות, וכ-1300 גיחות לפיטרול וליווי והגנת שטח.

49 מטוסים של חיל-האוויר נפגעו ונפלו במלחמת יום הכיפורים בסוריה: 27 מטוסים מהם נפלו בקרב היבשה, 6 בתקיפת טילים, 4 בתקיפת שדות-תעופה ותחנות מכ"מ, 3 בתקיפת מטרות אסטרטגיות בעומק סוריה, ו-9 במשימות פיטרול ויירוט (3 מהם באש אוויר-אוויר). בחזית: 15 מטוסים נפגעו מטילים, 9 נפגעו מאש תותחים נ"מ ו-3 מתקלות שונות. 30 מטוסים נוספים נפגעו מנ"מ ונחתו בשלום, תוקנו והמשיכו בפעילות מבצעית.

גורל צוותי האוויר: 16 נהרגו, 24 נישבו ו-15 חולצו.

בנוסף, בתקופה שבין הפסקת-האש לבין הפרדת הכוחות ביצע חיל-האוויר כ-500 גיחות תקיפה ברמת הגולן, כ-600 גיחות פיטרול וכ-120 גיחות מיוחדות לתובלות ולפינוי וחילוץ. בתקיפות אלו ביצע חיל-האוויר 18 מבצעי תקיפה בסוריה, רובם בגזרת החרמון, במגמה למנוע מהסורים פריצת דרך לאזור. נפגעו טרקטורים וטנקים, מחנה מנהלתי, ציוד מיכני רב וחיילים סוריים. בפעילות זו אבדו לחיל-האוויר 7 מטוסים, מהם 5 מטוסי קרב ושני מסוקים. נהרגו: 6 טייסים, 5 מפעילי ל"א, 4 אנשי צוות רפואי, 1 מכונאי. 3 טייסים נישבו.

הסורים ביצעו 9 מבצעי תקיפה נגד כוחותינו, רובם בחרמון ובמובלעת. בתקיפות אלו נפצע חייל אחד ונפגעו כבלי טלפון. במבצעים אלה בוצעו 40 גיחות תקיפה. בקרבות אוויר הופלו מהם 7 מטוסים סוריים.

התייחסות מפקדים לפעילות חיל-האוויר בחזית הסורית במלחמת יום הכיפורים

מלחמת יום הכיפורים פרצה בהפתעה ביוזמת האויב. כל התוכניות לבצע מתקפות-מנע או מתקפה מקדימה לא אושרו, וצה"ל, שלא הצליח לאתר את כוונות האויב בעוד מועד לפתיחת המלחמה, הופתע ונאלץ לנהל קרבות בלימה כבדים מול האויב, תוך כדי גיוס כוחותיו, תנועה לחזית היערכות וניהול מלחמה להדיפת האויב מהגבול.

בחיל-האוויר היו תוכניות סדורות לניהול מלחמה, ובכל תוכנית היה מתוכנן שתינתן שהות של 24 עד 36 שעות לשם השגת עליונות אווירית. אולם בשל ההפתעה שבה נתפסו כוחותינו המעטים שהיו בחזית, הופעל חיל-האוויר לבלימה ללא אפשרות לבצע את תוכניותיו הסדורות והמתוכננות.

אחרי המלחמה התקיימו דיונים ותחקירים רבים כולל ימי עיון, באשר לפעילות חיל-האוויר במלחמה בחזית הסורית (כמו גם בחזית המצרית). נשאלו שאלות רבות באשר למידת יעילותו של חיל-האוויר בקרב היבשה ומידת השפעתו על מהלכי המערכה, בשלבים של המלחמה ובעיקר בשלביה הראשונים של הבלימה והדיפת כוחות האויב, והיו מפקדים ששאלו את השאלה הקשה "איפה הייתם?".

מפקד חיל-האוויר, האלוף בני פלד, מינה אחרי המלחמה את תא"ל סומך יחזקאל לבחון את השפעת פעולותיו של חיל-האוויר בחזית הסורית בקרב היבשה ברמת הגולן. תא"ל סומך ביצע מחקר מקיף המסתמך ברובו על חומר כתוב של המטכ"ל וחיל-האוויר, וכן חלקים מדו"ח ועדת אגרנט הנוגעים בנושא. תא"ל סומך גם ראיין מפקדים רבים מכוחות היבשה והאוויר שהיו בעמדות מפתח בהפעלת חיל-האוויר בזירה הסורית. תא"ל סומך הכין מסמך גדול ומפורט באשר להשפעתו של חיל-האוויר על קרב היבשה. להלן מובאים עיקרי המסקנות של תא"ל סומך כפי שהועברו למפקד חיל-האוויר ב-4 באוקטובר 1975:

"מידת הנזק הישיר – הנזק הישיר שגרם חיל-האוויר הישראלי לכוחות היבשה הסוריים לא ניתן לקביעה מדויקת. לא נעשו ספירות טנקים לפי גורם הנזק בצורה רצינית שניתן להסתמך עליו. ההערכות של מפקדים שהיו בזירה הן חלקיות מאד ומתבססות על התרשמויות והערכות אישיות שהושפעו מאד מהלחץ הרב בו היו נתונים בגלל אופי הלחימה. עם כל זאת ניתן לקבוע שהנזק הישיר שגרם חיל-האוויר הישראלי היה פחות בהרבה ממה שצה"ל הורגל במלחמותיו בעבר.

"השפעת הטילים – מערך הטילים העיקר על הרגשת הטייסים ללא קשר עם כמות האבדות האובייקטיבית, זאת בגלל הבלתי נודע באשר לאפשרויות המערך וכן ציפיות שלא התממשו להתגברות מהירה עליו. באותם מקרים בהם מטרת התקיפה הייתה מוגדרת וברורה הדבר כמעט ולא השפיע על נחישות החלטתם של הטייסים לתקוף ולפגוע. מאידך במקרים של מטרות שלא נראו לעין-הטייסים הדבר גרם להרגשת תסכול. ההשפעה הישירה של מערך הטילים

התבטאה בחוסר אפשרות של הטייסים להסתובב חופשי באזור המטרה ולאסוף ידיעות באופן בלתי אמצעי לעצמם.

”השפעת חיל-האוויר על מהלכי הלחימה – ללא קשר עם מידת הנזק הישיר, מלימוד מהלכי המלחמה וסדרי הגודל של כוחותינו היבשתיים, נראה שלכוח האווירי הייתה השפעה רבה על מהלכי המלחמה: בלימת האויב ביום א', 7 באוקטובר 73', בסביבות רמת-מגשימים וכפר נפח; שבירת התקפות האויב על אזור קוניטרה ביום ג', 9 באוקטובר; הכנת השטח ועזרה במשך ההבקעה לתוך סוריה בימים 10, 11, 12 באוקטובר; עזרה בכיבוש החרמון. לפי מיטב הבנתי במאורעות שצוינו לעיל, תרומת חיל-האוויר הייתה מכרעת להטיית שיווי המשקל הרופף בין כוחות היבשה לטובתנו ולהשגת ההישגים כפי שהתבטאו בסופו של דבר בשטח.

באשר למידת השפעתו של חיל-האוויר על מהלכי הקרב בחזית, נראה לי שהמסמך של סומך בנושא זה עונה על כך באופן ברור, ולכן לא הובאו מסקנות ומסמכים של גורמים אחרים. רק זאת לציין: חיל-האוויר היה בכל מקום בחזית.

סא"ל (מיל) יוסי עבודי